

SAJTÓSZEMLE

A szocializmus alapjainak lerakása Magyarországon című konferencia

- [ÖSSZEÁLLÍTÁS: A VIDÉKI MAGYARORSZÁG TÁRSADALOMTÖRTÉNETI FOLYAMATAINAK FELTÁRÁSA HIÁNYOS, ERRŐL BESZÉLTEK EGY KONFERENCIÁN](#) - KOSSUTH RÁDIÓ
- [A „SZOCIALIZMUS ALAPJAINAK LERAKÁSA MAGYARORSZÁGON” \(I.\) – BESZÁMOLÓ](#)- MTA BTK

Részletek

Összeállítás: A vidéki Magyarország társadalomtörténeti folyamatainak feltárása hiányos, erről beszéltek egy konferencián

KOSSUTH RÁDIÓ - VASÁRNAPI ÚJSÁG - 2016.10.02. 06:27:28 (00:11:55)

Mv: Történetírásunk túlságosan Budapest-központú. Súlyos adósság a vidéki Magyarország társadalomtörténeti folyamatainak feltárása. Erről beszéltek A szocializmus alapjainak lerakása Magyarországon című konferencián. A tanácskozás egyik rendezője a Nemzeti Emlékezet Bizottságán belül éppen ezért alakult Vidéktörténeti munkacsoport, amelynek vezetőjét, Ö. Kovács József történészt, előtte

Kommunikációs és Informatikai Főosztály

Szilágyi Zsoltot, a Debreceni Egyetem adjunktusát kérdezte Cservenka Judit arról, hogy hogyan támadta a vidéki társadalom hagyományos alapjait a diktatúra.

R: Szilágyi Zsolt előadásából úgy tűnt, hogy a szocializmus alapjainak lerakása Kecskeméten valójában egy demokratikus organikus fejlődés köveinek, épületének a lebontása volt. Mindaz, ami addig érték volt, egyszerre a fejlődést, a szocializmust akadályozó tényezővé minősült.

Szilágyi Zsolt, adjunktus, Debreceni Egyetem: Az egyik meghatározó elem, ami aztán majd konkrétan beépül a városról alkotott képbe az, hogy a 19. század utolsó harmadában egy járvány söpört végig, ugye ez a filoxéra volt, amely azokon a területeken, ahol homoktalaj volt, ott ez a kártevő nem tudott megélni. És így előnyt tudott belőle kovácsolni a város. És ennek az lett a következménye, hogy szőlőtelepítések indultak meg, egy gazdasági szerkezetváltás következett be a városban. 1910-es népszámlálási vagy '20-as népszámlálási adatoknál nagyjából olyan negyven százaléka a településnek a környező tanyavilágban élt. 1870-ben a település megkapja a törvényhatósági jogú rangot, és ennek következtében egy polgáriasodásnak is lehetünk a tanúi. De ennek nyilván a manifesztációi, az például a városi központi tér körül kialakult nagyon reprezentatív térfalak voltak.

R: A hét templom tere, amely utal a vallási türelemre.

Szilágyi Zsolt: A 19. század végén egy új gazdasági alapokra, de vaskosabb értelmiségi réteggel párhuzamosan épülő elit része jön létre ennek a helyi közösségnek. Az elit alatt én most a városirányítási elitet értem, a gazdasági és a társadalmi elitet is egybevéve. És ennek az elitnek egy nagyon komoly igénye mutatkozik arra, hogy önmagát megfogalmazza. A család áll a középpontban, de ide lehetne sorolni azokat a jellemvonásokat, hogy itt a város érdekeit tartja szem előtt, ugyanakkor vállalkozói

Kommunikációs és Informatikai Főosztály

szellem is előtérbe tolul. És ezt próbálják meg közvetíteni. És itt a város az (...) szimbolizálja. Ugyanakkor a vallási felekezetek közötti szabadelvűséget is megtestesíti bizonyos tekintetben, és még számos eleme van, amire most nem térnék ki.

R: Mindennek jelképévé válik Kecskemét, amit le akar bontani a színre lépő új hatalom, mert már 1948-ban Rákosi odamegy

Szilágyi Zsolt: 1948. augusztus 20-ai beszédről van szó, ami ugye Szent István ünnepe. És ez itt egy átpolitizált értelmet kap. Tehát többek között ez az a nevezetes beszéd, amelyben meghirdeti a téészesítést maga a pártelnök. Elindul az első hároméves terv, hamarosan fut az első ötéves terv, így aztán azok a kiemelt települések, amelyek később, mint iparvárosok jelenülnek meg, és ezeknek a fejlesztési tervébe egyszerűen nem illettek bele ezek az alföldi városok. Egyrészt van egy nagyon jelentős mezőgazdasági agrárnépességük, amely pártpolitikai szempontból abba az irányba hatott, hogy átterelni ezt a társadalmi réteget az iparosodó régiók felé, és ott munkaerőként alkalmazták őket, betanított munkásokként elsősorban. Na, most az alföldi mezővárosoknak eleve a szerkezete egy egészen másfajta életvitelt tesz lehetővé. Ezek a mezővárosok azokkal a keretekkel, amelyekkel rendelkeztek és folyamatosan hozzámódosították mind a társadalom alakult, mind pedig a gazdaságszerkezetük alakult ezeknek a városoknak, az egy hosszú belső fejlődésnek a folyamata. És most nagyon sokan az elmaradottság szimbólumaként tekintenek ezekre a mezővárosokra persze a 20. században, és sokan mondják, hogy az Alföld is mennyire elmaradott. De éppen a legújabb kutatásokban, amelyet Beluszky Pál professzor úr kezdett meg, bizonyosodott be az, hogy nem is annyira elmaradott ez az Alföld és benne ezek a mezővárosok, hanem belülről kell megértenem, a tájból kell megértenem ezeket a városokat. És abban, ami rendelkezésükre állt, abban egészen

Kommunikációs és Informatikai Főosztály

egyedit alkottak. Tehát ott valóban egy dinamikusan fejlődő, nagyon látványosan, főleg piacra és például Kecskemét esetében egy exportpiacra épült rá ez a helyi gazdaság. Ami miatt nagyon fontos azt hangsúlyozni, hogy mivel a zsidó nagykereskedők kezében volt ez az exportpiac többnyire helyben, és mivel a helyi tanyasi társadalomnak is ez egy létkérdés volt, hogy folyamatosan biztosított legyen a piac külföldi irányban is, tehát folyamatos munkalehetőséget biztosított, így ilyen formán a helyi társadalom kölcsönös szimbiózisban él. És azok a zsidótörvények, amelyek ugye országos szinten életbe lépnek, azok ebben a városban egyszerűen nem léphetnek életbe, nem tudják végrehajtani, mert lényegében az egész város omlott volna össze, a város gazdasága és társadalma némi túlzással. És ilyen értelemben valóban ezek a városok jelentős gazdasági szerepkörrel rendelkeznek. És ez tulajdonképpen nem illik bele a szocialista elvárásokba, ahol gyáripár a meghatározó. Nem minthogyha Kecskeméten nem lett volna gyáripár, ugye itt elsősorban konzervipár, tehát mezőgazdasági feldolgozóiparra kell gondolni, de egészen más igénnyel lép fel az új politikai nomenklatúra. Bűnbak szerepébe kerül a város. Tudniillik ugye egy olyan városról van szó, ahol a környező területeken kertkultúrában aktív szerepet játszó paraszti társadalomról van szó, amelyben mindig is a föld megszerzésének a vágya van jelen. Itt mindenkinek földje van. Presztízsértéke volt a földbirtoknak, és a legkisebb egzisztenciával rendelkezőnek is a legfőbb vágya, hogy valamekkora földbirtokot szerezzen. És ez, mint földmagántulajdon, nem illik bele ekkor már a tészesítés koncepciójába.

R: És így lesz az elmaradottság jelképe a Népszava cikke szerint, és aztán ez a kép vonul végig hosszú ideig.

Kommunikációs és Informatikai Főosztály

Szilágyi Zsolt: Valóban. A város egyszerűen az elmaradottság szimbóluma lesz. Már nem a fejlődést, nem a modernizációt testesíti meg, hanem elsősorban annak a példája, hogy ebből a városból nem lehet igazi szocialista iparvárost építeni, ahogyan mondjuk Komló esetében vagy mondjuk Salgótarján esetében ez megvalósult, vagy igyekeztek megvalósítani. De lehetne ugye Sztálinvárost, később ugye Dunaújvárost megnevezni. Kecskemét, hogyha csak a gyáripari alapon hasonlítom össze, mindig kizárólagosan negatív példaként jelenülhetett meg a korszakban. De amikor 1950-ben megyeszékhellyé válik, akkor már nem lehet egy megyeközpont ebben a narratívában értelemszerűen elmaradott, tehát van elmozdulás. Ez egy lassú, hosszan elnyúló folyamat. És azt lehet mondani, hogy visszanyúl a régi gyökerekhez, ehhez a századfordulós önértelmezéshez, majd a rendszerváltást követően nagyon erős visszafordulás tekinthető vagy visszatérés a múlt irányába. És hogyha valaki napjaikban is Kecskeméten bárkivel beszédbe elegyedik, könnyen megtapasztalható az, hogy nagyon erős a történelmi tudata ennek a kecskeméti társadalomnak.

R: Ö. Kovács József, a Nemzeti Emlékezet Bizottság Vidéktörténeti munkacsoportjának vezetője. Nyilván meg tudja mondani, hogy gazdaságilag, társadalmilag vagy ideológiailag álltak a tanyák az úgynevezett szocialista modernizáció útjában.

Ö. Kovács József, vezető, Nemzeti Emlékezet Bizottsága Vidéktörténeti Témacsoportja: Két dologról érdemes itt beszélni. A kommunista párton belüli kommunikációról, amelyben úgymond őszintén elmondták, hogy mi a céljuk. Ugye ezt ma már ismerhetjük, akkor ugye szigorúan titkosított dokumentációról van szó, másrészt arról, hogy a nyilvánosság előtt mit mondtak. Ugye 1948-tól már konkrét bizottsági üléseken, konkrétan a Gazdasági Főtanács ülésén foglalkoznak azzal, hogy

Kommunikációs és Informatikai Főosztály

az általuk elképzelt társadalom- és település-átalakító politikában rendkívüli nagy akadályt fognak jelenteni az országot sűrűn behálózott tanyák, illetve ezek az egyéni parasztgazdaságok. Majd 1949-től létrehozzák az úgynevezett tanyai tanácsot, élén Erdei Ferencsel, aki ugye a kommunista államhatalmi gépezeten belül korábban, meg később is folyamatosan nagyon fontos funkciókat töltött be. Kezdetben kijelölnek kétszáz úgynevezett tanyaközpontot, tehát ahol össze kell vonni az embereket úgymond egy új településen. Majd ezek a számok állandóan változnak. Önmagukban is jelzik, hogy ez egy rögtönzés, és szakmailag teljesen előkészítetlen program. Arra tökéletesen elegendő volt, hogy a tanyákon élőket és a kis falvakban élőket fokozatosan elbizonytalanítsák. Ezt a belső kommunikációban így fogalmazzák meg, hogy a tanyakérdés megoldás az egyéni parasztgazdaságok fölszámolásának az az a tömeges kollektivizálásnak az elsődleges lépése.

R: Fölmérték ennek a gazdasági következményét, vagy pedig ahogy az akkori (...) mondta, hogy a marxizmus az ideológia győzelme a józan ész fölött.

Ö. Kovács József: Ha voltak is, akik fölmérték, de ezeknek nem lett semmi súlya, ugyanis az alapkoncepció lényege az volt, hogy ezzel párhuzamosan úgy, ahogy létrehozott, főleg papíron létrehozott tszcs-k, termelőszövetkezeti csoportok vagy téészek, illetve az állami gazdaságok köré kell az úgynevezett tanyaközpontot létrehozni. Az emberek nagy része, akiket ide akartak volna vinni, főleg a fiatalok már menekültek úgynevezett szocialista iparvárosokba, amelyre szintén úgymond a rendszernek szüksége volt az iparosítási eredményekre. Tehát többféle ésszerűtlenség egymással találkozásáról van itt szó. Gyakorlatban nem volt az ő logikájuk szerint egy kudarc, ugyanis a különböző kampányok a kuláknak nevezett módos emberek üldözése, a kitelepítések, és minden révén, az egyházüldözés révén tulajdonképpen a

Kommunikációs és Informatikai Főosztály

céljukat elérték. A cél az volt, a paraszt identitásnak ezeket a gyökereit konkrét kampányokkal föloldják. Kifelé azt mondták, hogy ez a vidéknek gazdasági, társadalmi, egészségügyi, oktatási szempontból való fölemelése. Világosan megfogalmazzák azt a '40-es évek végétől, hogy az aprófalvakat, amelyeket sokszor ilyen melléktelepeknek neveznek, a nem fejlesztendő, sőt a megszüntetendő kategóriába kell sorolni.

R: És ez előkerült valamikor a '70-es években?

Ö. Kovács József: Mármint, hogy megvalósult? Ha a számokat nézzük, majdnem megközelítette a számuk a tanyáknak a közel hétszáz ezret a '40-es években. Ez néhány évtized múlva a háromszáz ezres szinten maradt. Tehát drámai volt az a mesterséges erőszakos fordulat, gyakorlatilag a tanyasiaknak a maradiságtudatát, az azonosságtudatát mindenféle módon erősítették. Tehát lehetőleg oda civilizációs formákat nem vittek, hogy ilyen módokon is elmeneküljenek ezekről a területekről.

R: És ez a kifelé szóló kommunikáció azért olyan erős volt és olyan makacs, hogy voltaképpen ma is él valami olyan elképzelés, hogy igen, ez egy szükséges modernizáció volt.

Ö. Kovács József: Igen, mert hát egyrészt nem neveztük nevén a dolgokat. Erre is azt tudom mondani, mint az 1945-ös idézőjeles demokratikus földreformról, ami egy politikai mítosz, hogy sikeres tabusítás történetekkel állunk szembe. 70 vagy 60 éve tabusított témák, amiről részben nyilván születtek egészen szép eredmények a tudományos publikáció során, de azt kell mondani, hogy a széles nyilvánosságban ezek nem igazából közismertek.

Kommunikációs és Informatikai Főosztály

Mv: A szocializmus alapjainak lerakása Magyarországon című konferencián Ö. Kovács József történésszel és Szilágyi Zsolt adjunktussal Cservenka Judit beszélgetett.

[Vissza a tartalomjegyzékhez](#)

A „szocializmus alapjainak lerakása Magyarországon” (I.) – beszámoló

MTA BTK

A [Vidéktörténeti témacsoport](#) kutatói idén két konferencián összegzik az elmúlt év eredményeit. A számadás első állomásaként került megrendezésre a kutatóév tematikájával egyező című [konferencia](#). Az előadók célja az volt, hogy – általában esettanulmányok mentén haladó megközelítéssel – bemutassák az 1948 és 1962 közötti időszak jellemző folyamatait, történéseit, különös tekintettel a társadalomtörténeti vonatkozásokra.

Nagy Netta *Leplezés és leplezés. Alkalmazkodás és konfrontálódás a homokhátsági falvakban a Rákosi-rendszer éveiben* című előadásában az állami erőszakkal szembeni túlélési, visszatulajdonlási stratégiákat tekintette át a rejtegetés, a feketevágás és a feketekereskedelem dimenziói mentén. Fontos megállapítása, hogy a feketekereskedelem vádjával per alá fogott személyek között igen magas volt a nők aránya, míg a jellemző férfikarakter az ellenállás vagy izgatás vádjával perbe fogott büntetlen előéletű, 50 év körüli férfi.

Kommunikációs és Informatikai Főosztály

Káli Csaba *Kik voltak? Honnan jöttek? Hová mentek? A zalai kommunista pártelit a 'hosszú ötvenes években' (1948–1962)* című előadásában a Zala megyei káderelit rekrutációját és karriermintáit mutatta be. Rámutatott, hogy a szóban forgó személyek már 1944–1945-ben megjelentek a közéletben, s a pártállami karrierjükben 1956 nem jelentett törést. Sőt, közülük az ötvenes évek elején regnálók – épp megbízhatóságuk, ideológiai hűségük miatt – az 1956-os forradalom leverését követően is kulcspozíciókba kerültek.

Szilágyi Zsolt nagyívű történeti visszatekintésbe ágyazott előadásában (*A reprezentált Kecskemét az 1950-es években*) arra hívta fel a figyelmet, hogy a háború előtti, Kecskemét agráradottságaira mint erőforrásokra tekintő narratívát 1946-ot követően mintha elvágták volna: a település agrárkaraktere innentől az elmaradottság szinonimja. E kép csak lassan árnyalódott az 50-es évek második felétől.

Sántha István előadásának fókuszában az emlékezés állt (*Láthatatlan helyek, megfoghatatlan történelem – Az egykori 'orosz reptér' szerepe a front eseményeiről való mesélésben a Dél-Vértes térségben*). Sántha egy a Vértes déli előterében fekvő faluban egy szovjet katonai tartalék – s ezért a forrásokban nem szereplő – reptér után kutatott, de kérdései nyomán jobbra a második világháborúban hónapokig itt húzódó front emlékei hívódtak elő a megkérdezettekben. Az előadó rávilágított, hogy a háborúval szorosan összekapcsolódó "orosz katona" emlékezete mint családi emlékezet adódott tovább. Az akkoriban kisgyermek mai idősök csak családi érzelmeken keresztül tehettek szert tudásra, tudnak mesélni és a tudást tovább adni.

Várkonyi Nickel Réka a salgótarjáni acélgyár működésében az államosítást követően beállt változásokat elemezte *A „szocialista modernizáció” traumája a salgótarjáni*

Kommunikációs és Informatikai Főosztály

acélgyári kolónia társadalmában című előadásában. A kolónián élő, 1938-ig magas színvonalú vállalati juttatásokban részesülő munkások helyzete 1949-et követően látványosan romlott. A békekölcsön mindenkit sújtó gyakorlata mellett korábban ingyenes szénjuttatásukat is megvonták. A magas szinten működő munkaszervezetben szocializált munkásság számára éles kontrasztot jelentett a képzetlen munkáskáderek megjelenése. A termeléssel kapcsolatos problémák (szervezetlenség, a munkaverseny álságossága, minőségi gondok) mellett a magánéletben is megjelent a hatalom repressziója: nemcsak a vallásos munkások hátrányos megkülönböztetése, de a nők egzisztenciális kényszer motiválta tömeges munkába állása is erre vezethető vissza.

Galambos István előadásában (*Egy szocialista iparváros történeti anatómiája...*) átfogó képet adott Várpalota és a vele szimbiotikus viszonyba került települések, Pétfürdő és Inota iparosításáról. A már a második világháborút megelőzően elindult fejlesztések Várpalota szocialista iparvárossá fejlesztésével a kor voluntarizmusát tükrözték, amikor figyelmen kívül hagyták a fejlesztések ésszerűségét és rentabilitását, s mennyiségi szempontoknak rendelődött alá minden beruházási döntés.

Horváth Gergely Krisztián *Az egyházmegye peremén. Egy dabronyi plébános mozgástere (1953–1961)* című előadásában a volt veszprémi egyházmegyei főszámvevő, a büntetésképpen Dabronyba helyezett Dr. Kőgl Lénárd működését vázolta, különös tekintettel a szomszédos filiában, Nagyalásonyban megvalósított templomépítésre. Az alásonyi 300 katolikus nem rendelkezett templommal, ezért Kőgl már 1953 őszén kezdeményezte annak felépítését. Az egyházügyi hivatal ellenében azonban nem jutott sikerre az ügy, mígnem 1957 első felében, a még éppen hivatalban levő Badalik

Kommunikációs és Informatikai Főosztály

Bertalan jóváhagyásával és anyagi támogatásával, a hívők munkájával sikerült felépíteni a templomot. Jogszabályt nem sértettek, mert ezek a hónapok az ÁEH újjáalakításának időszaka. Az előadó szerint az ehhez hasonló vizsgálatok segíthetnek megérteni az egyház és a társadalom hívő részének mozgásterét, ami a levert 56-os forradalom után – átmenetileg – nagyobb volt, mint az azt megelőző években bármikor.

Szabó Csaba *A katolikus egyház nyilvános tere: a körmenet* című előadásában elsősorban az 1948-at követően beállt korlátozásokat mutatta be. Az átfogó történeti és egyházjogi bevezetőt követően a szocializmus évtizedeinek gyakorlatát elemezte, amikor csak külön engedéllyel és a sötétedés beállta előtt lehetett körmenetet szervezni. E ritkán engedélyezett alkalmakkal szemben a tömeges gyakorlat a templom falai közé szorult vallásosságról tanúskodott. Ennek következményeképp a korábbi, különösen a népi vallásosságban nagy jelentőségű szakrális terek beszűkültek. A körmenetek jelentőségét a hatalom számára jelzi, hogy ezekről egészen 1989-ig külön jelentésekben tájékoztatták az AEH vezetését.

Völgyesi Orsolya *Katolikus kisközösségek Debrecenben az 1940–50-es évek fordulóján* című előadásában az intézményes keretek között zajló katekézis ellehetetlenülését az ebben az időszakban Debrecenben lelkészkedő Bulányi György működésén keresztül elemezte. Az előadás állambiztonsági jelentések, évtizedekkel későbbi visszaemlékezések és interjúk alapján kísérelte meg rekonstruálni a Bulányi György piarista szerzetes által Debrecenben 1948 és 1952 között létrehozott katolikus kisközösségek tevékenységét. Vizsgálta a keresztény életre való felkészülés új tartalmi és formai elemeinek kialakulását, amely a diktatúra keretei között egy autonóm keresztény közösségi lét és életforma lehetőségét villantotta fel. Az előadás

Kommunikációs és Informatikai Főosztály

részletesebben foglalkozott a kiscsoportok társadalmi összetételével, szociális hátterével, s a Bulányi 1952-es letartóztatását követő történésekkel, a csoporttagok további sorsával, az általuk befutott életpályákkal.

A délutáni szekciót Bartha Ákos „...*Nem lehet kisajátítani...*” *Bajcsy-Zsilinszky Endre politikai instrumentalizációja 1945 és 1961 között* című előadása nyitotta meg. A háborút követő első három évben a mártírrá lett Bajcsy-Zsilinszky emléke körül egy markáns kontúrú hőskultusz kezdett kibontakozni, amelynek központi elemei voltak az „ellenálló”, a „nemzetmentő” és a „reformer” karaktertoposzok. 1948 után látványosan eltűnt Bajcsy-Zsilinszky, Rákosi alatt nevét például egyszer sem említették a parlamentben. Ezzel szemben az emigrációban Bajcsy-Zsilinszkyt a kuruc hagyomány örököseként tisztelték. A hazai hivatalos megítélésben a '60-as években állt be változás, amikor a kádári népfrontos nyitás egyik stratégiaelemeként Bajcsy-Zsilinszky mint antifasiszta mártír ismét visszakerült a hőspanteonba.

Ö. Kovács József előadása (*Tanyák a szocialista modernizáció útjában*) az 1949-ben felállt Tanyai Tanács dokumentációja alapján a diktatúra belső használatra szánt fogalomhasználatát és kommunikációját rekonstruálta. Rámutatott a szovjet ún. „kolhoztelepek”-kel kapcsolatos terminológiai adaptációra, amely zónarendszerben (termelési, lakó és kulturális zónák) képzelte el az ideális agárnagyüzemet, mintát adva a hazai tanyaközpontok kialakításához is. Ez utóbbiak létrehozása ugyanakkor erőteljes és erőszakos fellépést jelentett a „kuláknak” nyilvánítottakkal szemben, ami az osztályharc mellett a tagosítások ürügyén eszközölt földelkobzásban is testet öltött.

Kommunikációs és Informatikai Főosztály

Ispán Ágota Lídia *„Hol van a dolgozó parasztasszonyok helye?” Az első női főispán pályafutása* című előadásában az 1909-ben Ároktőn született Berki Mihályné Zemplén megyei főispán káderpályáját elemezte. A káderlét valamennyi típusjegyet felvonultató életúton térben és pozícióinak súlyát is tekintve a legkülönbébb posztokra került az 1948-ban főispánként debütáló Berkiné. Az előadás a női káderszereppel óhatatlanul együtt járó konfliktushelyzetekre is kitért. Korabeli levelek alapján a 'család vagy (párt)karrier?' dilemmája sok nőt állított válaszút elé – akik igen gyakran aztán a párt hívásának engedelmessé váltak.

Keresztes Csaba előadása (*„Gyökeres átalakulás.” Sósút a 'hosszú ötvenes években': a nyelvsváltás időszaka*) az eredetileg szlovák nemzetiségű faluban 1947–1948-ban, önkéntes alapon lezajlott lakosságcsere traumatikus következményeit elemezte. A lakosságcsere a maradók számára nyelvsváltást jelentett. Mondván, hogy a maradók magyarok, a helyi szlovákok ettől fogva csak magyarul szólaltak meg. Az előadó az oral history segítségével a faluban élő idősek emlékeit hívta elő erről az időszakról, s rekonstruálta a nyelvhasználat nyilvános tereinek, a szlovák nyelv teljes felejtéséhez vezető zsugorodását. Ennek folyamatát felgyorsította a maradók attól való félelme, hogy a szlovák használta miatt esetleg egyenesen a Szovjetunióba deportálják majd őket, míg a távozók helyére érkező felvidéki magyarok, még ha beszélték is a szlovák nyelvet, tudatosan megszakították a korábbi nyelvi szálát.

Kunt Gergely *A tévesztés mikroszintű tapasztalata egy parasztfiú naplójában (1951–1952)* című előadásában egy általa gyűjtött, azonban a család kérésére anonimizált Sopron-környéki faluból származó napló alapján villantotta fel az '50-es évek mindennapjait. A húsz holdas, kulákká nyilvánított család 18 éves fiának naplója mindaddig egyedülként tanúskodik paraszti miliőből erről az időszakról. A mélyen vallásos

Kommunikációs és Informatikai Főosztály

naplói-író hosszan tűnődik azon, hogy a velük és az országgal történtek égi vagy földi eredetűek-e, fontos mentalitástörténeti adalékot szolgáltatva a háború utáni paraszti világképhez. A Rákosi-kort keresztútként értelmezi, s plasztikusan bemutatja a begyűjtések s egyéb zaklatások menetét. Ügyel arra, hogy ismerősi körét véletlenül se adja ki, mindig monogrammal jelöli személyüket. Kunt Gergely előadásában többször is felhívta a figyelmet a naplók gyűjtésének hallatlan tudományos jelentőségére, aki e sorok olvasói közül segítségére lehet a kutatónak, feltétlen vegye fel vele a kapcsolatot!

A záró előadást Cseh Dániel tartotta. Előadásában (*A jászberényi pártelit és társadalmi interakciói az 1950-es években*) a jászberényi kommunista pártelit szociológiai jellemzőit (rekrutáció, fluktuáció, karrierminták, konfliktusmezők) ismertette. Rámutatott, hogy az 1946-tól 1951-ig tartó időszakban nagy fluktuáció jellemezte a városi párttitkárokat, akik emiatt sem válhattak az intézményesülő diktatúra tekintélyt parancsoló helyi rezidenseivé. 1951-től a saját káderelit felnevelése viszont tudatos pártstratégiába ágyazódott, innentől kimutatható, hogy az áthelyezés vagy előléptetés feltétele a megfelelő párttanfolyam/iskola ezt megelőző elvégzése. Előadásának másik fontos megállapítása, hogy 1956 nem jelentett cezúrát a helyi pártvezetésben, Jászberényben csupa 1919-es múltú, a háború után az MDP-ben is aktív kommunista alapította meg az MSZMP-t.

Kapcsolódó oldal:

<http://www.btk.mta.hu/videktorteneti-temacsoport/muhelyvitak-tanacskozások-konferenciák/989-a-szocializmus-alapjainak-lerakasa-magyarorszagon-i-beszamolo.html>

Kommunikációs és Informatikai Főosztály

[Vissza a tartalomjegyzékhez](#)

[Vissza a tartalomjegyzékhez](#)

[Vissza a tartalomjegyzékhez](#)
